

WYZWANIA I MOŻLIWOŚCI W DĄŻENIU DO INNOWACYJNEGO I ZRÓWNOWAŻONEGO ROLNICTWA

w Europie Środkowo-Wschodniej,
ze szczególnym uwzględnieniem
sektora produkcji zwierzęcej

Opracowanie na zlecenie Fratria Sp. z o.o.

Prof. Jarosław Olav Horbańczuk i Dr Joanna Marchewka

Institut Genetyki i Hodowli Zwierząt Polskiej Akademii Nauk

Międzynarodowi eksperci reprezentujący Polskę w Animal Task Force (Unia Europejska, Bruksela)

FUNDACJA REPUBLIKAŃSKA

 #SustainableAgriCEE

Warszawa, czerwiec 2017 r.

SPIS TREŚCI

Lista skrótów	3
Streszczenie	4
1. Globalne wyzwania	5
1.1 Zwiększająca się populacja	5
1.1.1 Bezpieczeństwo i jakość żywności	5
1.1.2 Wzrost zapotrzebowania na białka zwierzęce	6
1.2 Ograniczone zasoby naturalne	6
1.3 Rolnictwo	6
1.3.1 Sektor produkcji zwierzęcej	6
1.3.2 Zmiany klimatyczne	7
2. Zrównoważony rozwój i rolnictwo	8
2.1 Zrównoważona produkcja zwierzęca	8
2.2 Zrównoważony rozwój poprzez naukę, technologię i innowacje (przykłady)	9
3. Rola Unii Europejskiej w osiągnięciu globalnego zrównoważonego rolnictwa	12
3.1 Znaczenie sektora produkcji zwierzęcej Unii Europejskiej	12
3.2 Unia Europejska jako lider innowacji	12
3.3 Przyszłość Wspólnej Polityki Rolnej (WPR) w Unii Europejskiej	12
3.3.1 Wyrównywanie poziomów dopłat	12
3.3.2 Bezpieczeństwo żywności	13
3.3.3 Rozpoczęta reforma WPR	13

3.3.4	Oczekiwany wpływ Brexit'u na zrównoważone rolnictwo w Unii Europejskiej.	13
4.	Średnio- i długoterminowa stabilność sektora produkcji zwierząt w Europie Środkowej i Wschodniej	14
4.1	Deklaracja Bratysławska w sprawie WPR po 2020 r.	14
4.2	Wyzwania i możliwości w dążeniu do innowacyjnego i zrównoważonego rolnictwa w Europie Środkowo-Wschodniej.	14
4.2.1	Struktura agrarna	15
4.2.2	Handel produktami rolno-spożywczymi	16
4.2.3	Zatrudnienie w rolnictwie	16
4.2.4	Tendencje w sektorze produkcji zwierzęcej w Europie Środkowo-Wschodniej	18
4.2.5	Zdrowie i dobrostan zwierząt	19
4.2.6	Wahania cen.	21
4.2.7	Dopłaty	21
4.2.8	Inwestycje i technologia	21

LISTA SKRÓTÓW

FAO Organizacja Narodów Zjednoczonych do spraw Wyżywienia i Rolnictwa

OIE Światowa Organizacja Zdrowia Zwierząt

ATF Animal Task Force

WPR Wspólna Polityka Rolna

V4 (Wyszehradzka Czwórka) obejmuje Polskę, Węgry, Republikę Czeską i Słowację

EU-15 Obejmuje państwa członkowskie UE w 2003 r. : Belgia, Dania, Niemcy, Irlandia, Grecja, Hiszpania, Francja, Włochy, Luksemburg, Holandia, Austria, Portugalia, Finlandia, Szwecja i Wielka Brytania.

EU-N12 Obejmuje państwa członkowskie, które przystąpiły do Unii Europejskiej w 2004 r. : Republika Czeska, Estonia, Cypr, Łotwa, Litwa, Węgry, Malta, Polska, Słowenia i Słowacja, a także w 2007 r. : Bułgaria i Rumunia.

EU-N13 Obejmuje UE-N12 plus Chorwację, która przystąpiła do UE 1 lipca 2013 r.

EU-27 Obejmuje UE-15 i UE-N12, tj. Unię Europejską w latach 2007 i 2013.

EU-28 Obejmuje UE-15 i UE-N13, tj. kraje Unii Europejskiej od 2013 r.

Ha hektar

WPR Wspólna Polityka Rolna

STRESZCZENIE

Wzrost liczby ludności na świecie prowadzi do zwiększającego się zapotrzebowania na białko pochodzenia zwierzęcego. Zagwarantowanie dostępu do odpowiednich ilości oraz jakość żywności może zostać osiągnięte poprzez:

- wsparcie zrównoważonych systemów produkcji żywności („efektywnie wytwarzających produkty wysokiej jakości, ze szczególnym uwzględnieniem zdrowia i dobrostanu zwierząt gospodarskich”)
- poprawienie produktywności rolnictwa (w tym produkcji zwierzęcej)
- wdrażanie innowacyjnych praktyk rolniczych
- dążenie do zminimalizowania presji na środowisko oraz oszczędność zasobów naturalnych (pasz, wody, emisji gazów cieplarnianych)
- rozwój technologii i zwiększenie inwestycji w infrastrukturę obszarów wiejskich
- zagwarantowanie dostępu do wiedzy

Badania i innowacje w hodowli zwierząt są potrzebne w celu sprostania nowym wyzwaniom i obejmują:

- nowe narzędzia genetyczne (np. techniki „-omik”)
- użytkowanie dwukierunkowe/ krzyżowanie ras zwierząt
- zintegrowane metody poprawy zdrowia i dobrostanu zwierząt (np. przez odpowiedzialne wykorzystanie środków farmaceutycznych i rozwiązań innowacyjnych)
- metody precyzyjnej hodowli – (PLF) i inteligentnych systemów utrzymania zwierząt
- nanotechnologii

By sprostać wyzwaniom związanym ze zrównoważonym rozwojem rolnictwa poprzez legislację niezbędne są:

- przepisy dotyczące rozwoju obszarów wiejskich (np. dotyczące inwestycji, szkoleń, środków rolno-środowiskowych, marketingu)
- polityka dotycząca dobrostanu zwierząt (np. bolesnych zabiegów prewencyjnych lub metod łagodzenia bólu)
- nowe rozwiązania farmaceutyczne (np. aktualizacja rozporządzenia dotyczącego weterynaryjnych produktów leczniczych)

Europa Środkowo-Wschodnia. Zmiany polityczne ostatnich lat w regionie pozytywnie wpłynęły na poprawę równowagi w rolnictwie, w tym w sektorze hodowli zwierząt. Aby dalej chronić i wspierać rolnictwo, przedstawiciele państw Europy Środkowo-Wschodniej na szczelnie UE w Brukseli powinni wspierać:

- inwestycje w naukę, technologię i innowację, skoncentrowane na wspieraniu bardziej wydajnego i opartego na wiedzy sektora rolnego
- legislację umożliwiającą rozwój rozwiązań opartych na nauce, które przyczyniają się do trwałości sektora produkcji zwierzęcej, przy jednoczesnym zachowaniu równowagi między jego filarami: ekologicznym, odpowiedzialności społecznej i opłacalności ekonomicznej produkcji rolnej
- równości wszystkich rolników w ramach mechanizmów Wspólnej Polityki Rolnej

1. GLOBALNE WYZWANIA

Globalna transformacja, która rozpoczęła się na początku lat dziewięćdziesiątych, miała znaczący wpływ na obecny wizerunek świata. Stał się on bardziej złożony i pełen wyzwań takich jak:

1.1 Zwiększająca się populacja

Oczekuje się, że światowa populacja osiągnie ok. **9 miliardów ludzi do roku 2050**¹. Dzięki poprawie oczekiwanej długości życia, wzrastającej urbanizacji, przyspieszeniu migracji oraz w świetle ograniczonych zasobów naturalnych, tendencje dotyczące populacji będą miały dalekosiężne konsekwencje dla przyszłych pokoleń. Ten trend z pewnością wpłynie bezpośrednio na globalne bezpieczeństwo żywnościowe, potrzeby żywieniowe ludności, ale też na globalne środowisko gospodarcze i polityczne.

1.1.1 Bezpieczeństwo i jakość żywności

Przyszły popyt na żywność. Przewiduje się, że całkowity popyt na żywność wzrośnie o 70% do 2050 r., a powierzchnia gruntów rolnych na osobę zmniejszać się będzie o 1,5% rocznie, jeśli nie zostaną wprowadzone znaczące zmiany na szczeblu politycznym².

Rysunek 1. Światowa dostępność żywności na jednego mieszkańca

FAO, Food Balance, 2009-2011, (FAOSTAT).

Zmieniająca się dieta. Globalna tendencja wzrostu spożycia mięsa, owoców i warzyw, w porównaniu z produktami zbożowymi będzie wymagać współmiernego wzrostu produkcji białka zwierzęcego, co znacząco wywrze nacisk na zasoby naturalne.

Niedożywienie. Według FAO głód i skrajne ubóstwo na świecie zostały od lat 90. XX wieku znacząco zmniejszone. Niemniej jednak, około 700 milionów osób, z których większość za-

¹ Raport UN DESA, "World Population Prospects: The 2015 Revision"

² Greening Europe's agriculture, European Environment Agency, 2012

mieszkuje obszary wiejskie, jest nadal bardzo uboga, a 2 miliardy cierpią na niedobory mikroelementów. Dostęp do niedrogiej, zdrowej żywności jest również wyzwaniem dla niektórych regionów Europy³.

1.1.2 Wzrost zapotrzebowania na białka zwierzęce

Produkty pochodzenia zwierzęcego, takie jak mleko i mięso, są jednym z najlepszych źródeł białek i związków bioaktywnych (kwasy tłuszczowe, witaminy i minerały)⁴. Wzrost rocznej produkcji mięsa przewidywany jest na poziomie około 380 milionów ton do 2030 r⁵. Na przykład w Chinach roczne zużycie białka zwierzęcego na jednego mieszkańca wzrosło już dziesięciokrotnie w ciągu ostatnich 30 lat do ok. 50 kg na mieszkańca rocznie.

1.2 Ograniczone zasoby naturalne

Systemy żywności, wody i energii stają się coraz bardziej zagrożone. W ciągu najbliższych 20 lat oczekuje się, że globalny popyt na energię i wodę wzrośnie aż o 40%⁶.

Innowacje w produkcji zwierzęcej odgrywają kluczową rolę w efektywnym wykorzystaniu zasobów, np. w zakresie:

- Maksymalizacji wtórnego wykorzystania biomasy z niejadalnych zasobów
- Poprawy wskaźników strawności pasz, zdrowia i odporności zwierząt

1.3 Rolnictwo

Sektor rolnictwa stanowi podstawę życia wielu ludzi, chociaż ma on stosunkowo mały udział w globalnej gospodarce. W 2012 r. rolnictwem bezpośrednio zajmowało się około 1,3 mld ludzi (19%), a stanowiło ono zaledwie 2,8% całkowitych globalnych przychodów⁷. Produkuje ono znaczne ilości pasz, surowców energetycznych, błonnika oraz, coraz częściej, biomasy, wykorzystywanej do produkcji przemysłowych produktów chemicznych i innych materiałów⁸.

Wzrost produkcji rolnej, który nastąpił w ciągu ostatnich dziesięcioleci był nierównomierny w poszczególnych regionach świata. Kraje charakteryzujące się dzisiaj wysokimi dochodami, osiągały w 1961 r. 44% globalnej produkcji rolnej, i choć produkcja w tych krajach wzrosła niemal dwukrotnie do 2011 r., ich udział w całkowitym rynku globalnym zmniejszył się do 24,6%. Intensywne systemy rolnictwa wymagające wysokich nakładów spowodowały wylesienia, niedobory wody, erozję gleb i wysokie emisje gazów cieplarnianych, a przez to nie będą dostarczać żywności w zrównoważony sposób. Dlatego też innowacyjne systemy, które mają potencjał chronić i zwiększać bazę zasobów naturalnych, przy jednoczesnym zwiększaniu produktywności w rolnictwie są niezbędne.

1.3.1 Sektor produkcji zwierzęcej

Sektor produkcji zwierzęcej ma największy udział w światowym zużyciu zasobów naturalnych⁹: 80% wszystkich gruntów rolnych jest wykorzystywanych do wypasu lub produkcji pasz, a sektor ten¹⁰ wykorzystuje aż 8% globalnych zasobów wody, głównie do nawadniania roślin paszowych.

W globalnej bio-gospodarce cyrkularnej zwierzęta odgrywają istotną rolę¹¹:

- zapewniają bogatą w białko, bezpieczną i zdrową żywność
- pomagają regulować tzw. cykle ekologiczne i żywieniowe

- przyczyniają się do bardziej wydajnego rolnictwa poprzez waloryzację ubocznych produktów żywnościowych
 - poprawiają żyzność gleby poprzez wykorzystanie użytków zielonych i produkcję obornika
 - dostarczają surowca do produkcji energii odnawialnej i cennych produktów ubocznych
 - wspomagają funkcjonowanie ekosystemów w różnych regionach świata, pozwalają na zatrudnieniem na obszarach wiejskich pracowników do ich obsługi, chronią krajobraz i bioróżnorodność oraz często mają wartość dla kultury i tradycji regionu
- Niezbędne jest opracowanie systemów produkcji przyjaznych dla zwierząt gospodarskich, które będą spełniać ich fizjologiczne i behawioralne potrzeby.**

1.3.2 Zmiany klimatyczne

Ograniczenie emisji gazów cieplarnianych i wykorzystania zasobów przez sektor produkcji zwierzęcej ma zasadnicze znaczenie. Udział sektora hodowli zwierząt w emisjach gazów cieplarnianych szacuje się na 9,1% całkowitej emisji w UE (uwzględniając przywóz pasz, których UE jest znaczącym importerem)¹². Emisja gazów wytwarzanych przez zwierzęta w gospodarstwach rolnych przypadających na każdy kilogram mięsa lub mleka została znacznie obniżona (pomiędzy 38% a 76%, w zależności od rodzaju produktu zwierzęcego) od 1960 roku¹³.

W celu dalszego ograniczenia zmian klimatycznych w ramach porozumień w Paryżu (COP 21) oraz Marakeszu (COP 22) podkreślono:

- znaczenie wsparcia dla przemysłu produkcji zwierzęcej w ograniczeniu emisji gazów cieplarnianych
- konieczność działań w kierunku ograniczenia wzrostu globalnej temperatury średniej z 2°C do 1,5°C do roku 2100

³ Eurostat. EU Income and Living Conditions (EU-SILC) Survey data, 2013 (except Ireland, 2012); kalkulacja poprawiona o liczbę gospodarstw

⁴ Global and regional food consumption patterns and trends, WHO, 2017

⁵ FAOSTAT

⁶ The European environment — state and outlook 201, Chaenvironmental challenges in a global context, European Environment Agency, 2011

⁷ World Bank 2012

⁸ Alston, Julian M., and Philip G. Pardey. 2014. „Agriculture in the Global Economy.” *Journal of Economic Perspectives*, 28(1): 121-46.

⁹ Aiking, 2011; FAO, 2009; Steinfeld et al., 2006; Steinfeld, Mooney, Schneider, & Neville, 2010

¹⁰ Steinfeld et al., 2006

¹¹ A strategic research and innovation agenda for a sustainable livestock sector in Europe, White Paper, ATF

¹² Weiss, F., Leip, A., 2012. Greenhouse gas emissions from the EU livestock sector: A life cycle assessment carried out with the CAPRI model. *Agriculture, Ecosystems & Environment* 149, 124-134

¹³ Reducing greenhouse gas emissions from livestock: Best practice and emerging options, Sustainable Agriculture Initiative (SAI) Platform, Sprawdzona, 25/05/2017, na http://globalresearchalliance.org/wp-content/uploads/2014/12/LRG-SAI-Livestock-Mitigation_web2.pdf

2. ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ I ROLNICTWO

Zrównoważony rozwój odpowiada na obecne potrzeby globalne, oraz bierze pod uwagę konieczność zaspokajania potrzeb przyszłych generacji¹⁴.

Zrównoważone rolnictwo to „efektywna produkcja bezpiecznych, wysokiej jakości produktów rolnych, w sposób chroniący i wspierający poprawę środowiska naturalnego, warunków społeczno-gospodarczych rolników, pracowników i społeczności lokalnych oraz ochrona zdrowia i dobrostanu zwierząt¹⁵”. Opiera się ono o trzy główne filary: środowisko naturalne, odpowiedzialność społeczną oraz rentowność ekonomiczną produkcji rolnej.

Praktyki rolnicze zrównoważone pod kątem ekonomicznym pomagają gospodarstwom zwiększyć zyski, obniżyć koszty i złagodzić ryzyko finansowe; Praktyki ekologiczne chronią grunty rolne i lokalny ekosystem poprzez działania związane z ochroną środowiska; Praktyki ważne społecznie / kulturowo pomagają zachować tradycję rolniczą, jak również stwarzają silne więzy lokalne¹⁶.

2.1 Zrównoważona produkcja zwierzęca

Sektor produkcji zwierzęcej ma szansę przyczynić się do tworzenia bardziej zrównoważonych systemów produkcji żywności. By to osiągnąć konieczne jest by:

- był innowacyjny i konkurencyjny
- dbał o środowisko naturalne
- zapewniał społecznie odpowiedzialne systemy produkcji w zmieniającym się świecie

Rysunek 2. Trzy filary zrównoważonego rolnictwa

Zrównoważona hodowla zwierząt wymaga podejścia systemowego do zarządzania gospodarstwem, w oparciu o ciągłe doskonalenie jego funkcjonowania poprzez identyfikację i naprawę słabych stron, przy jednoczesnym założeniu, że podjęte działania muszą zapewniać równo-

wagę pomiędzy trzema filarami zrównoważonego rozwoju. W tym celu konieczne jest podejście systemowe, ze szczególną uwagą na detale oraz koniecznością wprowadzania innowacyjnych praktyk^{17, 18, 19, 20}.

2.2 Zrównoważony rozwój poprzez naukę, technologię i innowacje (przykłady)

Tempo rozwoju nauki oraz technologii wzrasta globalnie. Innowacje są również bardzo ważne dla przyszłości hodowli zwierząt gospodarskich. Innowacje biorą się głównie z badań naukowych, ale też są tworzone przy udziale przemysłu i rolników, a związana z innowacjami rosnąca ilość informacji powinna być w jasny i bezpośredni sposób przekazywana jej użytkownikom końcowym, czego obecnie często brakuje w wielu krajach europejskich.

Kluczem do zachowania zasobów naturalnych jest rozwój oparty na wiedzy, trwałych i innowacyjnych sposobów zwiększania produkcji rolnej na bazie obecnie wykorzystywanych gruntów, poprzez:

⇒ *Podniesienie efektywności produkcji*

Konieczne jest znalezienie dodatkowych rozwiązań pozwalających podnieść efektywność i zachować równowagę w produkcji zwierzęcej.

Jednym z nich jest wykorzystanie innowacyjnych metod pozwalających na przekształcanie zasobów naturalnych w produkty zwierzęce w zrównoważony sposób, nie przekraczając granic biologicznych zwierząt produkcyjnych. To pozwoliłoby na optymalizację liczby wykorzystywanych w produkcji zwierząt, zachowując wysokie standardy ich dobrostanu oraz optymalizując ilości zużywanych w produkcji zasobów naturalnych.

⇒ *Poprawę wykorzystania paszy*

Poprawę wykorzystania paszy można osiągnąć zarówno poprzez zmniejszenie ilości skarmianych pasz, podwyższenie wskaźnika przyrostów lub poprzez połączenie obu rozwiązań.

¹⁴ United Nations, 1987. Report of the World Commission on Environment and Development: Our Common Future (Brundtland Report).

¹⁵ Sustainable Agriculture Initiative (SAI) Platform. Definition of Sustainable Agriculture. Sprawdzono, 08/05/2017, <http://www.saipatform.org/sustainable-agriculture/definition>

¹⁶ United Nations. 2005 World Summit Outcome. Sprawdzono, 08/05/2017, na <http://www.who.int/hiv/universalaccess2010/worldsummit.pdf>

¹⁷ Principles and Criteria of the Global Roundtable for Sustainable Beef. Sprawdzono, 08/05/2017, na http://www.grsbeef.org/Resources/Documents/GRSB%20Principles%20and%20Criteria%20for%20Global%20Sustainable%20Beef_091514.pdf

¹⁸ Science and Technology Options Assessment, STOA. Technology options for feeding 10 billion people, Synthesis report, Options for sustainable food and agriculture in the EU, STOA, Parlament Europejski, 2013

¹⁹ UN Food & Agriculture Organization (FAO), 2013. The State of Food and Agriculture. Chapter 1: The role of food systems in nutrition. Sprawdzono, 08/05/2017, na <http://www.fao.org/docrep/018/i3300e/i3300e01.pdf>

²⁰ European Initiative for Sustainable Development in Agriculture (EISA), 2012. European Integrated Farming Framework. A European Definition and Characterisation of Integrated Farming (IF) as Guideline for Sustainable Development of Agriculture.

- **Drób mięsny (kurczęta)** charakteryzują się najwyższymi wskaźnikami wykorzystania paszy spośród utrzymywanych gatunków zwierząt o przeznaczeniu mięsnym, bydło mięsne natomiast charakteryzuje się wysoką wydajnością (z jednostki powierzchni która nadaje się tylko do produkcji trawy lub pasz) produkcji jadalnych przez człowieka białek.
- **Przeżuwacze** mogą żywić się pozostałościami powstającymi przy produkcji pożywienia ludzkiego oraz przy wytwarzaniu energii, przekształcając te produkty uboczne w wysokiej jakości białko.
- Popularność **akwakultur** rośnie ze względu na wysokie wskaźniki wykorzystania paszy oraz z powodu aspektów środowiskowych. Ponadto w ramach tej produkcji powstaje obornik, a więc obok składników odżywczych, produkowana jest też cenna materia organiczna, która może być wtórnie zużyta w produkcji roślinnej.

⇒ *Ograniczenie produktów ubocznych sektora rolno-spożywczego*

Mięso i przetwory mleczne to artykuły spożywcze, charakteryzujących się najmniejszą ilością poprodukcyjnych produktów ubocznych: odpowiednio 21% i 16% na świecie, w porównaniu do 44% przy produkcji owoców i 28% przy produkcji warzyw²¹. Ukierunkowane na produkcję zwierzęcą działania są konieczne w celu dalszej redukcji powstających odpadów i przekształcania odpadów w użyteczne zasoby.

⇒ *Poprawę zdrowia i dobrostanu zwierząt*

Dobrostan i zdrowie zwierząt ma zasadnicze znaczenie dla zrównoważonej produkcji rolniczej. Zwierzęta gospodarskie są uzależnione od opieki sprawowanej nad nimi przez ich właścicieli, a na społeczeństwie spoczywa odpowiedzialność, aby szanować ich wartość.

- *Five Freedoms* (Pięć podstawowych wolności zwierząt): idealnym stanem jest ten, w którym zwierzęta gospodarskie są wolne od głodu i pragnienia, dyskomfortu, bólu, urazów i chorób, strachu i stresu oraz mają swobodę wyrażania normalnych dla gatunku zachowań.
- *Three Essentials of Stockmanship* (Trzy wymagania wobec opiekunów zwierząt): wiedza, umiejętność oraz charakterystyka indywidualna opiekunów zwierząt.

Zgodnie z podejściem „**One Health**”, zdrowie zwierząt i ludzi są ze sobą nierozdzielnie związane, ponieważ zdrowe zwierzęta gwarantują bezpieczeństwo i jakość żywności oraz zdrowie publiczne. Na poziomie produkcji zwierzęcej można to osiągnąć poprzez dobre praktyki hodowlane, zapobieganie i kontrolę chorób zwierząt i promowanie właściwego stosowania środków weterynaryjnych, co prowadzi do zmniejszenia strat spowodowanych ich chorobami i śmiertelnością.

Dobrostan zwierząt jest jednym z ważnych tematów, które zwracają uwagę organizacji rządowych i polityków w krajach europejskich. Coraz wyższe wymagania rządów, przemysłu i innych zainteresowanych stron mają u podstaw obawy dotyczące dobrostanu zwierząt pojawiające się często wśród obywateli europejskich.

Choroba to przykład wyzwania zagrażającego zarówno dobrostanowi zwierząt jak i ekonomicznej równowadze gospodarstwa:

- Choroba powoduje ból i stres, których można uniknąć.

- OIE „szacuje, że zachorowalność i śmiertelność spowodowana chorobami zwierząt powodują utratę co najmniej 20% produkcji zwierzęcej na całym świecie. Oznacza to co najmniej 60 milionów ton mięsa i 150 milionów ton mleka o wartości około 300 miliardów dolarów rocznie”²².
- Dobrostan zwierząt hodowlanych opiera się m. in. na dostępności leków dla utrzymywanych zwierząt gospodarskich. Nawet w najlepiej zarządzanych stadach i niezależnie od systemu utrzymania zwierząt (wewnątrz budynków lub z dostępem do pastwiska) występują infekcje i stany wymagające ich stosowania²³.
- Oporność na antybiotyki oraz inne leki weterynaryjne, geograficzne rozprzestrzenianie się chorób, oraz wymagania społeczeństwa względem wysokiego dobrostanu stanowią największe wyzwania w ramach inicjatywy „One Health”.

Możliwość wsparcia zrównoważonych systemów produkcji zwierzęcej powstała obecnie poprzez trwającą w Unii Europejskiej rewizję definicji leków weterynaryjnych (2001/82/EC), której uaktualniona wersja umożliwi odpowiedzenie na problem dobrostanu zwierząt gospodarskich.

⇒ **Obniżenie emisji gazów cieplarnianych oraz zmniejszenie zmian klimatycznych**

Sektor produkcji zwierzęcej może globalnie odgrywać kluczową rolę w łagodzeniu zmian klimatu jeśli w najbliższym czasie zaadoptowane zostaną udoskonalone technologie. Takie innowacyjne podejścia mogłyby ograniczyć emisję metanu aż o 40%, obejmując:

- Ulepszone metody produkcji zwierząt, szczególnie dotyczące optymalizacji jakości pasz oraz ich strawności
- Hodowlę i chów zwierząt, które będą charakteryzować się niższą emisją metanu, również dzięki zastosowaniu innowacyjnych szczepionek i środków farmakologicznych
- Wspieranie mikrobiomu (populacji mikrobów, które zasiedlają każdy organizm żywy), a przez to zagwarantowanie lepszego zdrowia zwierząt
- Wzmacnianie wytrzymałości i odporności zwierząt²⁴

²¹ Sustainable Agriculture Initiative (SAI) Platform. Definition of Sustainable Agriculture. Sprawdzono, 08/05/2017, na <http://www.saipatform.org/sustainable-agriculture/definition>

²² <http://www.rr-africa.oie.int/en/news/index.html>.

²³ Farm Animal Welfare Committee (2017). Sustainable agriculture and farm animal welfare: Farm Animal Welfare Committee. London: Defra Farm Animal Welfare Committee. Sprawdzono, 08/05/2017, na http://researchinformation.bristol.ac.uk/files/105375301/Advice_about_sustainable_agriculture_and_farm_animal_welfare_final_2016.pdf.

²⁴ Źródła: a) GRA and SAI, 2014. Reducing greenhouse gas emissions from livestock: Best practice and emerging options, b) European Commission. DG for Agriculture and Rural Development. Towards a Long-term Strategy for European Agricultural Research and Innovation by 2020 and Beyond. Workshop Background Paper. Expo Milan, 19 June 2015

3 ROLA UNII EUROPEJSKIEJ W OSIĄGNIĘCIU GLOBALNEGO ZRÓWNOWAŻONEGO ROLNICTWA

3.1 Znaczenie sektora produkcji zwierzęcej Unii Europejskiej²⁵

Europejski sektor produkcji zwierząt jest największym na świecie i stanowi 40% wartości produkcji rolnej UE, przy czym szacuje się, że roczna wartość produkcji wyniosła 130 mld EUR (w cenach producentów) i tworzy zatrudnienie dla blisko 30 mln osób²⁶. Oprócz udziału w gospodarce UE sektor produkcji zwierzęcej zapewnia środki utrzymania mieszkańcom obszarów wiejskich i przyczynia się do lepszego funkcjonowania agroekosystemu i rolnictwa przyjaznego dla klimatu. Europejskie standardy w produkcji zwierzęcej są niezmiernie wysokie w porównaniu z tymi w innych częściach świata pod względem dobrostanu zwierząt, bezpieczeństwa, zdrowia, dbałości o środowisko itd. Ważne jest zatem, aby sektor produkcji zwierzęcej UE odgrywał istotną rolę w zapewnianiu bezpieczeństwa żywnościowego w zrównoważony sposób.

3.2 Unia Europejska jako lider innowacji

Badania naukowe i innowacje przyczyniły się znacząco do tego, aby sektor produkcji zwierzęcej w Europie również w przyszłości był równie konkurencyjny, zrównoważony i skuteczny, jak ma to miejsce obecnie. Istnieją dwa ważne przykłady działań UE mających na celu wspieranie innowacji opartych na wiedzy w sektorze hodowli zwierząt:

- Komisja Europejska promuje koncepcję „bioekonomii”²⁷. Określenie to opisuje nowe zastosowania i procesy przetwarzania biomateriałów, które są możliwe dzięki nowym technologiom i wiedzy, w celu osiągnięcie większej efektywności i trwałości zasobów (np. Partnerstwo na rzecz przemysłu opartego na biopaliwach – BBI²⁸).
- Parlament Europejski implementuje wytyczne raportu w sprawie poprawy innowacyjności i rozwoju gospodarczego w przyszłej europejskiej gospodarce rolnej (2015/2227 (INI)). Działania powinny być podejmowane w celu wspierania przyszłych innowacji w badaniach, rozwoju i polityce rolnej, służących rozwojowi sektora hodowli zwierząt.

Aby sprostać nowym wyzwaniom globalnym i wspierać innowacje w każdym z systemów produkcji zwierząt, potrzebne jest ciągłe wsparcie badań udostępniających wiedzę i wspierających rozwój technologii.

3.3 Przyszłość Wspólnej Polityki Rolnej (WPR) w Unii Europejskiej

3.3.1 Wyrównywanie poziomów dopłat

WPR powinna wspierać sprawiedliwe warunki konkurencji na jednolitym rynku produktów rolnych, określając przewidywalność i stabilność działalności rolniczej. Trzeba zatem odejść od historycznych kryteriów przyznawania środków na płatności bezpośrednie i dokończyć proces wyrównywania poziomu dopłat między państwami członkowskimi.

Przyszły system płatności bezpośrednich powinien utrzymać skuteczne do tej pory elementy:

- jednolity system płatności obszarowych
- preferencje małych i średnich gospodarstw rolnych
- płatności związane ze zmianami w sektorze roślin wysokobiałkowych

3.3.2 Bezpieczeństwo żywnościowe

W przyszłości WPR powinna zapewniać społeczeństwu europejskiemu bezpieczeństwo żywnościowe tzn. dostęp do wysokiej jakości żywność, a jednocześnie przyczynić się do osiągnięcia równowagi w produkcji, w tym ochrony gruntów, wody, powietrza i różnorodności biologicznej dla przyszłych pokoleń. WPR powinna też w sposób zrównoważony zapewnić wkład UE w światowe bezpieczeństwo żywności.

3.3.3 Rozpoczęta reforma WPR

Rozpoczęta reforma WPR jest dobrą okazją do poprawy efektywności wykorzystania zasobów w sektorze produkcji zwierzęcej i osiągnięcia lepszej ochrony środowiska²⁹.

3.3.4 Oczekiwany wpływ Brexitu na zrównoważone rolnictwo w Unii Europejskiej

Brexit może wyrzucić dodatkową presję ekonomiczną na rolnictwo w Europie, a przez to też na kształt przyszłej polityki rolnej w UE i jej równowagę, gdyż pod znakiem zapytania pozostanie 10 miliardów euro rocznie, wpłacanych w do tej pory przez Wielką Brytanię do budżetu Unii Europejskiej. Zainteresowane strony, stowarzyszenia i związki zawodowe zgłosiły wiele wątpliwości związanych z perspektywą nadchodzących zmian w handlu międzynarodowym produktami pochodzenia zwierzęcego.

²⁵ Dane według Eurostat, 2016

²⁶ Eurostat, 2017 Sprawdzone, 08/05/2017, na http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Agricultural_accounts_and_price

²⁷ McCormick and Kes, 2010; European Commission, 2010

²⁸ <https://www.bbi-europe.eu/>

²⁹ European Environment Agency, 2012 - Greening Europe's agriculture. Sprawdzone, 08/05/2017, na <https://www.eea.europa.eu/themes/agriculture/greening-agricultural-policy/greening-europe2019s-agriculture>

4 ŚREDNIO- I DŁUGOTERMINOWA STABILNOŚĆ SEKTORA PRODUKCJI ZWIERZĄT W EUROPIE ŚRODKOWEJ I WSCHODNIEJ

4.1 Deklaracja Bratysławska w sprawie WPR po 2020 roku³⁰

Przedstawiciele izb rolniczych Polski, Czech, Słowacji, Estonii, Litwy i Chorwacji określili priorytety, które będą popierać w okresie przygotowania nowej WPR po roku 2020. Wśród nich wymieniono następujące kwestie, podkreślając znaczenie zrównoważonego sektora (gospodarczego, środowiskowego i społecznego):

1. WPR powinna być wspólna i równa dla rolników w całej UE.
2. WPR powinna przyczynić się do zrównoważonego rozwoju terytorialnego i produkcji na wszystkich obszarach wiejskich. Wsparcie rozwoju produkcji na wszystkich obszarach wiejskich, w tym na mniej produktywnych obszarach, mogłoby przyczynić się do ochrony środowiska i zachowania bioróżnorodności.
3. Potrzebna jest nowa polityka w celu zapewnienia stabilności sektora rolnego, uczciwych cen produktów rolnych, okresowych płatności dopłat oraz zasad przeciwko szkodliwym praktykom handlowym na szczeblu UE. Aby poprawić funkcjonowanie przemysłu produkcji żywności konieczne jest monitorowanie konkurencji, należy zwiększyć siłę negocjacyjną rolników, oraz wspomóc sprawiedliwe kształtowanie cen wobec rynków zewnętrznych.
4. Nowe prawodawstwo UE powinno zapewniać równą jakość produktów spożywczych we wszystkich państwach członkowskich UE oraz stosowanie równych standardów żywnościowych wobec wszystkich środków spożywczych pochodzących z krajów trzecich.
5. Dopłaty ekologiczne „greening” wymagają rewizji by dostosować je do warunków lokalnych w poszczególnych państwach członkowskich.
6. Zasady WPR powinny być zrozumiałe, realistyczne i wykonalne, a system wsparcia przejrzysty i uproszczony. Zalecane jest też zmniejszenie obciążeń administracyjnych.
7. Potrzebne są skuteczne środki niwelujące różnice i ryzyka na rynku towarów rolnych oraz niestabilności cen.
8. Wykorzystanie instrumentów finansowych oraz środków systemowych służących zarządzaniu ryzykiem w ramach WPR powinno być sprawiedliwe i skuteczne.
9. Wsparcie dla grup producentów / spółdzielni w ich tworzeniu i rozwoju.
10. Mechanizmy finansowe i organizacyjne wspierające młodych rolników i nowych przedsiębiorców.
11. Podział funduszy na promocję i marketing produkcji rolnej w UE do krajów trzecich.

4.2 Wyzwania i możliwości w dążeniu do innowacyjnego i zrównoważonego rolnictwa w Europie Środkowo-Wschodniej

Zmiany polityczne, które miały miejsce w krajach Europy Środkowej i Wschodniej po przystąpieniu do UE pozytywnie wpłynęły na innowacyjność, rozwój zrównoważenia rolnictwa i przy-

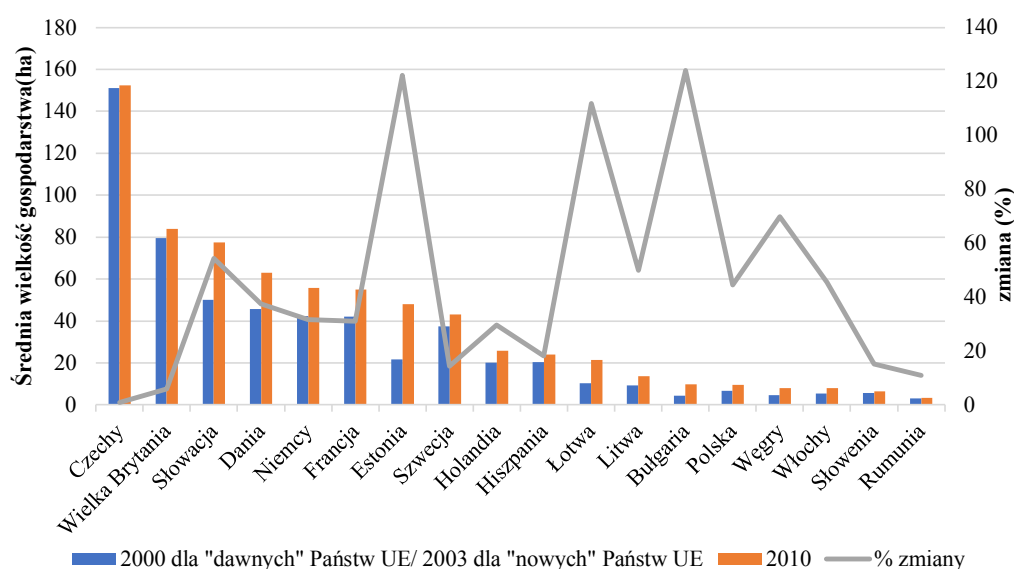
czyniły się do zwiększenia konkurencyjności regionu. Zmiany następujące w rolnictwie są ściśle związane z finansowaniem ze strukturalnych środków publicznych, w tym z mechanizmami WPR.

4.2.1 Struktura agrarna

Struktura agrarna rolnictwa w państwach członkowskich UE różni się w zależności od ich geologii, topografii, klimatu i zasobów naturalnych, a także od różnorodności infrastruktury regionalnej i kulturowej:

- państwa charakteryzujące się dużą liczbą małych gospodarstw często opierają się na gospodarstwach prywatnych i rodzinnych
- większe gospodarstwa są częściej własnością korporacji, spółkami akcyjnymi i spółkami z ograniczoną odpowiedzialnością lub spółdzielniami.

Wykres 1: Zmiany w średniej wielkości gospodarstw (ha) w wybranych państwach członkowskich UE (Eurostat, 2015)

W krajach UE-28 średni rozmiar gospodarstw rolnych wzrósł z 14,4 ha na gospodarstwo w 2010 r. do 16,1 ha na gospodarstwo w 2013 r. W Bułgarii, Polsce, na Węgrzech, w Słowenii lub Rumunii średnia wielkość gospodarstw rolnych była mniejsza niż średnia UE (9,8; 9,6, Odpowiednio 8, 6,5 i 3,4ha) (wykres 1).

W Republice Czeskiej obserwowano inną tendencję, gdzie średnia powierzchnia gospodarstwa była najwyższa w UE-27: 133 ha na gospodarstwo - około dwa razy większa niż druga najwyższa wśród państw członkowskich UE (84 ha przypadające na gospodarstwo zarejestrowane w Wielkiej Brytanii³¹). Na Słowacji dość ograniczona liczba gospodarstw zajmowała duży ob-

³⁰ 30-31 Marca, 2017, Bratysława, Słowacja

³¹ Biuro Statystyczne Czech, dane z roku 2015

szar ziem rolnych. Średnia powierzchnia gospodarstwa na Słowacji (77,5 ha na gospodarstwo) była trzecim co do wielkości wśród państw członkowskich UE.

Głównie w Polsce, ale także na Węgrzech własność gruntów rolnych w czasach komunistycznych była głównie prywatna (ok. 80%), a pozostałe 20% gruntów rolnych należało do państwa³². W przypadku Czech i Słowacji, w dużej mierze gospodarstwa były państwowe.

Obserwowane zmiany w strukturze agrarnej są wynikiem potrzeby poprawy efektywności zarządzania gospodarstwami, zwiększenia wydajności pracy i nowych zasad funkcjonowania w warunkach gospodarki rynkowej.

4.2.2 Handel produktami rolno-spożywczymi

Przegląd danych dotyczących międzynarodowego handlu produktami rolno-spożywczymi dla wybranych państw członkowskich w UE przedstawiono w Tabeli 1.

Udział sektora rolno-spożywczego w całkowitym eksporcie krajów Europy Środkowo-Wschodniej jest wyższy niż w krajach Europy Zachodniej (2,5% w Finlandii i 5,6% w Szwecji); z wyjątkiem Holandii (18,4%). Wśród krajów Europy Środkowo-Wschodniej Polska, Bułgaria i Rumunia, Węgry mają najwyższy udział produktów rolno-spożywczych w całkowitym eksporcie tych krajów (odpowiednio 13,2%, 10,7%, 10,5%, 8,7%). W odniesieniu do handlu zwierzętami zaraz za Polską plasują się Węgry, a Republika Czeska w handlu artykułami spożywczymi.

Można zauważyć, że kraje Europy Środkowo-Wschodniej prowadzą bardziej aktywny handel zwierzętami i produktami spożywczymi między sobą, a nie w krajach zachodnioeuropejskich, za wyjątkiem Polski, eksportującej do szerszej grupy państw UE i nie tylko, głównie dzięki silnemu sektorowi mięsnemu.

4.2.3 Zatrudnienie w rolnictwie

Po roku 2004 wiele ważnych zmian miało miejsce na rynku pracy w UE. Pracownicy z nowych państw członkowskich mogli uzyskać legalne zatrudnienie w Europie Zachodniej, a innowacje i inwestycje w infrastrukturę rolną pozwoliły zwiększyć efektywność i wydajność gospodarstw.

- zatrudnienie w sektorze rolnym spadło we wszystkich państwach członkowskich. Największe spadki odnotowano wśród nowych państw członkowskich (12): Estonia (-55%), Bułgaria (-48%) i Słowacja (-43%) lub Rumunia (-41%), podczas gdy w Polsce tylko 11%, podczas gdy wśród państw członkowskich Europy Zachodniej o najwyższym zatrudnieniu w sektorze rolnym zatrudnienie spadło o 16% we Włoszech i o 17% w Hiszpanii
- realny dochód przypadający na jednego pracownika wzrósł w 17 państwach członkowskich i spadł w dziesięciu. Największe wzrosty odnotowano na Łotwie (+140%), w Estonii (+131%), w Polsce (+107%), w Wielkiej Brytanii (+71%), a największe spadki w Danii (-46%), Włoszech (-36%), czy Irlandia (-30%).

³² http://rcin.org.pl/Content/584/Wa51_3517_r2002-t3_SOW.pdf

³³ World Integrated Trade Solution, (2015); Sprawdzone, 08/05/2017, na <http://wits.worldbank.org/CountryProfile/en/Country/POL/Year/2015/Summarytext>

Tabela 1. Całkowity eksport, eksport produktów rolno-spożywczych i handel międzynarodowy w wybranych państwach członkowskich UE³³.

Państwo	Eksport (mln USD)	Udział produktów rolno-spożywczych w krajowym eksporcie (%)	Udział w całkowitym handlu (mln USD)			Pięć państw jako główni partnerzy w handlu				
			Produkty zwierzęce	Animals	Warzywa	Eksport	Import	Produkty zwierzęce	Animals	Eksport
Holandia (NL)	473834	18,4	34622 (7,3%)	21686 (4,6%)	31104 (6,6%)	DE, BE, UK, FR, US	DE, BE, Brazylia, FR, UK	DE, BE, UK, FR, IT	DE, BE, UK, FR, PL	DE, BE, UK, FR, PL
Polska (PL)	194461	13,2	12096 (6,2%)	7864 (4%)	5657 (2,9%)	DE, UK, FR, NL, IT	DE, Argentyna, NL, IT, FR	DE, IT, UK, NL, FR	DE, NO, DK, NL, BE	DE, NO, DK, NL, BE
Bulgaria (BG)	25779	10,7	149 (5,8%)	424 (1,7%)	2181 (8,5%)	RO, GR, UAE, TUR, DE	RO, DE, GR, PL, NL	GR, FR, RO, DE, TUR	PL, DE, ES, RO, NL	PL, DE, ES, RO, NL
Rumunia (RO)	60605	10,5	1976 (3,3%)	827 (1,4%)	3567 (5,9%)	IT, BG, DE, H, UK	DE, PL, H, Brazylia, IT	GR, Jordania, IT, BG, H	DE, H, PL, NL, ES	DE, H, PL, NL, ES
Węgry (H)	100297	8,4	3416 (3,4%)	1837 (1,8%)	3166 (3,2%)	DE, RO, PL, A, CZ	DE, PL, SK, A, NL	RO, IT, A, DE, Japonia	DE, PL, SK, A, NL	DE, PL, SK, A, NL
Szwecja (SE)	140134	5,6	1509 (2,5%)	4077 (2,9%)	2278 (1,1%)	NO, F, DK, US, DE	DE, DK, NL, FR, IT	PL, FR, UK, ES, P	NO, DK, DE, NL, F	NO, DK, DE, NL, F
Czechy (CZ)	157194	5,2	3981 (2,5%)	1583 (1%)	2649 (1,7%)	SK, DE, IT, PL, H	DE, PL, SK, NL, IT	SK, DE, PL, IT, A	DE, PL, SK, NL, ES	DE, PL, SK, NL, ES
Słowacja (SK)	75051	4,1	1226 (1,2%)	682 (0,9%)	1195 (1,6%)	CZ, H, PL, A, DE	CZ, PL, DE, H, A	CZ, H, PL, DE, IT	CZ, PL, DE, H, Brazylia	CZ, PL, DE, H, Brazylia
Finlandia (F)	59682	2,5	534 (1%)	606 (0,9%)	344 (0,6%)	SE, Rosja, EST, NO, DK	DE, SE, NL, FR, DK	SE, FR, NL, ESR, Chiny	DE, DK, NO, SE, NL	DE, DK, NO, SE, NL

Obecnie średnia liczba osób pracujących w rolnictwie w UE-28 wynosi niewiele poniżej 6%. W krajach Europy Środkowo-Wschodniej w porównaniu do Europy Zachodniej odsetek pracowników zatrudnionych w rolnictwie był wyższy. Na przykład w Polsce był on prawie dwukrotnie wyższy od średniej dla UE-28 (11,2%) (Fig. 4).

Na Słowacji zatrudnienie w rolnictwie, które było wysokie na początku lat dziewięćdziesiątych (12% ludności czynnej zawodowo), w ostatnich latach obniżyło się gwałtownie i stanowiło 3,5% ludności czynnej zawodowo. W Republice Czeskiej średnia liczba zarejestrowanych pracowników w rolnictwie stanowiła 2,7% ogółu zatrudnionych, a na Węgrzech w 2016 r. zatrudnionych w rolnictwie odnotowano 4,6% ludności czynnej zawodowo (Fig. 4).

Rysunek 4. Kraje Europy według zatrudnienia w rolnictwie (% zatrudnionych)³⁴

Według państw członkowskich Europy Środkowo-Wschodniej wspólna polityka rolna Unii Europejskiej powinna wspierać pracowników rolnych, którzy we wszystkich państwach członkowskich powinni być traktowani równorzędnie³⁵.

4.2.4 Tendencje w sektorze produkcji zwierzęcej w Europie Środkowo-Wschodniej³⁶

Sytuacja w całej UE w odniesieniu do produkcji zwierzęcej w ostatnich latach silnie wpłynęła na sytuację w krajach Europy Środkowo-Wschodniej, jak pokazano poniżej:

Dalszy wzrost produkcji mleka w UE w latach 2017 i 2018.

W 2016 r. liczebność stad bydła wzrosła nieznacznie w całej UE, ale w wielu państwach

członkowskich wystąpiły znaczne wahania produkcji mleka z powodu zniesienia kwoty mlecznej w UE. W 2016 r. dostawy mleka w UE wzrosły o 0,4% w porównaniu z rokiem 2015, natomiast w Polsce o 2,4%. Ilość wyprodukowanego mleka spadła w Wielkiej Brytanii (-4,3%), Francji (-2,5%), Belgii, Portugalii i Słowacji.

Drób: wzrost produkcji UE sprzyja obniżaniu cen krajowych.

Polska zajmuje pierwsze miejsce pod względem produkcji mięsa drobiowego i w 2015 r. dostarczyła 15% mięsa drobiowego wyprodukowanego w UE-28 (2,5 mln ton). Doprowadzenie do tak wysokiego poziomu produkcji wymagało od producentów ogromnych nakładów inwestycyjnych. Przeznaczając znaczne kwoty na spłatę kosztów tych inwestycji, wielu producentów drobiu mięsnego obecnie może sobie pozwolić na pokrycie jedynie stałych kosztów produkcji.

Wieprzowina

Z jednej strony polski eksport świeżej i mrożonej wieprzowiny wzrósł o 5% w pierwszym kwartale 2016 r. (w Niemczech, Stanach Zjednoczonych i Hongkongu znacząco wzrósł odpowiednio o 28%, 34% i 55%), jednak produkcja krajowa odnotowała spadek w ostatnich latach. Polskie zapotrzebowanie jest zaspokajane dzięki eksportowi tuczników z Niemiec i Danii. Biorąc pod uwagę nasycony rynek głównie w Europie, producenci z UE aktywnie szukają nowych rynków zbytu.

Polska jest czwartym co do wielkości producentem wieprzowiny w UE. Zdaniem Instytutu Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej (IERiGZ) mięso wieprzowe dominuje na rynku mięsnym w Polsce i wykazuje tendencję wzrostową ze średnim szacowanym na spożycie około 39,5 kg mięsa wieprzowego rocznie na osobę.

Unijny eksport bydła nadal rośnie.

W 2016 r. produkcja bydła w Unii Europejskiej wyniosła 7,9 mln ton, co oznacza wzrost o 2,3% w stosunku do roku ubiegłego, zarówno w UE-15 (+ 1,9%, jak i 128 000 t) oraz w UE-N13 (+ 5,9% lub 50 000 t) . Wzrost produkcji wynika głównie z likwidacji stada w sektorze mleczarskim i wyższej stawki ubojowej krów (+ 7% sztuk) oraz jałówek (+ 6% sztuk) .

4.2.5 Zdrowie i dobrostan zwierząt

W krajach Europy Środkowo-Wschodniej nadal istnieje wiele wyzwań w zakresie zdrowia i dobrostanu zwierząt gospodarskich. Kraje rozwinięte (na przykład w Europie Zachodniej) mają tendencję do³⁷:

- dysponowania większymi zasobami finansowymi i infrastrukturą, aby wspierać poprawę dobrostanu zwierząt (w tym poprawę jakości budynków gospodarskich, systemów karmienia

³⁴ „Employment in agriculture (% of total employment)”. The World Bank. Sprawdzono, 08/08/2016

³⁵ <http://www.due.hu>

³⁶ Directorate-General for Agriculture and Rural Development – Short term Outlook – N°17. Sprawdzono, 08/05/2017, na http://ec.europa.eu/agriculture/markets-and-prices/index_en.htm

³⁷ Improving Animal Welfare in Livestock Operations, International Finance Corporation, World Bank (2014), , Sprawdzono, 08/05/2017, na <http://www.ifc.org/wps/wcm/connect/67013c8046c48b889c6cbd9916182e35/IFC+Good+Practice+Note+Animal+Welfare+2014.pdf?MOD=AJPERES>

i transportu, rozwiązywanie problemów związanych z suszą, zimą i drapieżnikami oraz wzmocnienie programów badań na temat dobrostanu zwierząt), niż kraje rozwijające się

- posiadają większą liczbę lekarzy weterynarii i specjalistów zajmujących się produkcją zwierząt, bardziej rozwiniętymi branżami w zakresie dostaw leków weterynaryjnych, a także lepszą edukację i świadomość branży w zakresie dobrostanu zwierząt

Kraje słabiej rozwinięte (w tym kraje Europy Środkowo-Wschodniej) często stoją w obliczu istotnych wyzwań w odniesieniu do zasobów, wiedzy, badań i świadomości dotyczących dobrostanu zwierząt. Według OIE³⁸: „wiele krajów Europy Środkowo-Wschodniej stoi w obliczu poważnych wyzwań, nawet jeśli chodzi o skuteczne wdrożenie wysokiej jakości usług weterynaryjnych.”

Wpływ niektórych chorób zwierząt gospodarskich może być negatywny dla wyników ekonomicznych rolników i gospodarki jako całości – w konkretnym kraju, na kontynencie, a nawet na całym świecie. Stwierdzono, że zarówno rozprzestrzenianie się afrykańskiego pomoru świń (ASF) i ptasiej grypy (AI) ma źródło przeważnie w małych gospodarstwach

⇒ Ma to szczególne znaczenie w Europie Środkowej i Wschodniej, w której wciąż typowe są małe i rozprzestrzenione w terenie gospodarstwa charakteryzujące się niską liczbą zwierząt, w których trudniejsze jest kontrolowanie bezpieczeństwa sanitarnego.

Możliwości zwiększenia równowagi w rolnictwie w krajach Europy Środkowo-Wschodniej poprzez lepsze zdrowie i dobrostan zwierząt łączy się głównie z wdrożeniem innowacyjnych i wydajnych metod produkcji³⁹ obejmujących np.:

Poprawę warunków utrzymania zwierząt:

- poprawę kontroli jakości środowiska oraz oferowanie zwierzętom możliwości jego eksplorowania (trzoda chlewna, drób)
- zrozumienie wpływu diety i sposobów odżywiania na zachowania socjalne zwierząt w różnych systemach produkcyjnych
- opracowanie systemów opartych na czujnikach do automatycznej oceny dobrostanu i zarządzania precyzyjnego stadami, które zapewniają każdemu zwierzęciu (lub grupie zwierząt) spełnienie indywidualnych wymagań

Hodowlę zwierząt w celu poprawy ich dobrostanu:

- opracowanie udoskonalonych narzędzi do identyfikacji dobrostanowych cech fenotypowych oraz zidentyfikowania markerów genetycznych, które ułatwiłyby włączenie cech dobrostanu do programów hodowli i selekcji genomowej
- poznanie mechanizmów molekularnych, które zmniejszają stres i poprawiają dobrostan zwierząt

Ograniczenia bólu i stresu:

- opracowanie metod opartych na wzbogacaniu/urozmaicaniu środowiska produkcyjnego, selekcji genetycznej w celu wyhodowania zwierząt niewymagających bolesnych zabiegów jak: kastracja chirurgiczna, skracanie dziobów, dokowanie ogona oraz pozwalające na zmniejszenie stresu i bólu podczas transportu i uboju

Monitorowania polityki w zakresie dobrostanu zwierząt w państwach członkowskich UE

- opracowanie nowych regulacji i narzędzi doradczych dla rolników łączących dobrostan i zdrowie zwierząt, wydajność, ochronę środowiska

4.2.6 Wahania cen

Rolnicy często zmagają się ze znacznymi zmianami cen na rynkach europejskich i światowych, jakie otrzymują za sprzedaż produktów rolnych, co powoduje ich niepewność finansową. Zjawisko „niestabilności cen” jest bardziej dotkliwe w rolnictwie niż w innych sektorach gospodarki wskutek różnorodnych czynników gospodarczych, naturalnych i politycznych.

Na przykład w Polsce w 2014 r. cena bydła spadła o 3,8%, trzody chlewnej o 10,6%, drobiu o 3,3%, ceny jaj pozostały takie same, a ceny mleka wzrosły o 1,1%.

⇒ Wspólna Polityka Rolna na lata 2014-2020 ma głównie na celu rekompensowanie rolnikom negatywnych skutków niestabilności cen i przeciwdziałaniu zmienności dochodów, a nie bezpośrednio regulowanie cen.

4.2.7 Dopłaty

Programy pomocy europejskiej w ciągu ostatnich 10 lat stały się impulsem do zmian w rolnictwie na obszarach wiejskich oraz w rybołówstwie w Europie Środkowej i Wschodniej. Dzięki modernizacji gospodarstw rolnych rolnicy mogą skutecznie konkurować na rynku krajowym i unijnym z rolnikami z innych państw. Integracja z UE przyniosła wzrost dochodów rolników. Wzrosła także konkurencyjność gospodarcza obszarów wiejskich, która obejmuje nie tylko produkcję rolną, ale również turystykę, usługi, handel, rzemiosło i małe firmy.

Nowe państwa członkowskie otrzymują tylko część finansowania ze środków UE, które jest „uzupełniane” indywidualnymi płatnościami ze źródeł krajowych.

⇒ Pomimo, że od 2004 r. rośnie odsetek wsparcia z budżetu UE w ramach WPR, to te dopłaty nadal nie są równe z poziomem wsparcia, jakie uzyskują rolnicy ze starych państwach członkowskich.

W latach 2015-2020 wszystkie państwa członkowskie wprowadziły nowy system płatności bezpośrednich, który ma wyrównać poziom dopłat dla członków UE z Europy Środkowej i Wschodniej.

4.2.8 Inwestycje i technologia

Mimo że istnieją już pewne strategie mające na celu poprawę jakości i ilości badań i innowacji w Europie Środkowej i Wschodniej, kraje te wciąż mają niski poziom aplikacji patentowych na mieszkańca (Czechy: 20 i Polska: 15 wniosków patentowych na 1 milion obywateli, w porównaniu z Szwajcarią 873 wnioski na milion mieszkańców, Holandia (419) i Szwecja (392), a następnie Finlandia (365) i Dania (346))⁴⁰.

³⁸ Proposed action to support OIE Member Countries in Eastern Europe in the implementation of the OIE standards on animal health and welfare. 81. Sesja Generalna OIE w Maju, 2013

³⁹ A strategic research and innovation agenda for a sustainable livestock sector in Europe, White Paper, ATF, 2017.

⁴⁰ Eurostat, 2016

⇒ Konieczne jest dalsze rozwijanie infrastruktury naukowej ułatwiającej nie tylko badania, ale także innowacje, tworzenie farm eksperymentalnych, komercyjnych farm testowych, gospodarstw demonstracyjnych i innowacyjnych gospodarstw komercyjnych oraz harmonizacji etycznych aspektów badań nad zwierzętami w Europie.

⇒ Infrastruktura techniczna jest ważnym czynnikiem rozwoju obszarów wiejskich, wpływając zarówno na jakość życia mieszkańców, jak i na możliwości inwestowania w te obszary. Nowe technologie pomogły poprawić jakość prowadzonych procedur rolno-technicznych oraz bezpieczeństwo. W Europie Środkowej i Wschodniej projekty inwestycyjne są realizowane głównie przez duże i silne gospodarstwa. Większość z nich dotyczy zakupu maszyn, a mniej budynków gospodarskich. Szacuje się, że liczba inwestycji w najbliższym czasie może wynieść 200 000-250 000⁴¹.

⁴¹ Wigier, M. Changes in the Polish agriculture in the light of the CAP implementation. DOI: 10.5604/00441600.1151760

